

Самур

№ 3 (297) 2016-йисан 26-апрель

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

Квалерин фонд туькIурда

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева Министррин Кабинетдин 2016-йисан сад лагъай кварталдин нетижайриз ва вилик акъвазнавай везифайриз талукъарнавай ижласдал къарагъарай са месэлади вири халкъдин рикIяй хабар гана.

Ада чпихъ Тимил мумкинвилер авай агъалияр патал социальный квалер эцигун важиб тирди къейд авуна. Ихътин фонд туькIурунин ният чпихъ герек тир мумкинвилер авачир хизанриз квалер агъа къиметдай, яргъал чIугвадай кредитдив вугун я. И карди гъам агъалиярин квалериз авай игътияжар тамамарда, гъамни гъа са вахтунда уьлкведин экономикадин 20 къван хилер вилик тухудай мумкинвал гуда.

Цийи килелей туькIурзава

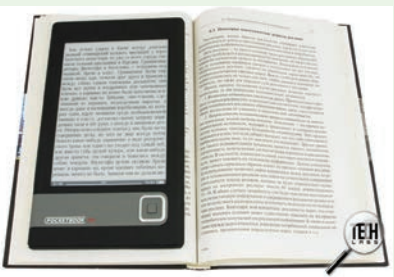
«КцIар шегъер цивди таъминарун ва канализациядин системаяр цийи килелей туькIурун» проект ина 2030-йисалди киле фена кIанзавай дегишвилер фикирда къуна кардик кутунвайди я. Проектди шегъердихъ галаз санал райондин Балакъусар, Гъасанкеле, ЦIуру Худат, ЦIалагур, Вини Лакар, Къаякент, Хурай хуьрерин, гъакIни Къуба райондин Чартепе, Хуж, Агъа Хуж хуьрерин агъалиярни цивди таъминардай мумкинвал гуда.

Проектдин сад лагъай этап килиз акъудун патал крар 2012-йисан апрелдилай гатIуннава. Икъван гагъди КцIар вацIун вини киле суткада 8813 кубметр яд къабулдай эцигун арадал гъанва, 17,4 километрдин яргъивиле цин гунгара тухванва. КцIар шегъер ва адан патарив гвай хуьрер цивди таъминарун паталди гъарма сада 1000 кубметр яд къазвай 3 цин гъамбархана, абур галкIурзавай 2,8 километрдин яргъивиле гунгара, гъакIни хлоратордин дарамат эцигнава.

Гила проектдин къвед лагъай этапдин крар килиз акъудзава. Шегъерда кардик кутуна кIанзавай 103 километрдин цин гунгарадин 71 километр гъазур яз 2711 кIвалихъ галаз галкIурнава. 106 километрдин яргъивиле канализациядин системадин 93 километрни гъазур я. Ада 4685 кIвал галкIурзава.

Электрондин ктабар

Куьруь вахтунда Азербайжанда менфят къачузвай вири тарсунин ктабар республикадин талукъ министрстводин порталда гъакъарда. 2014-йисан сентябрдилай гатIунна тарсунин ктабар гъакъарун паталди платформа туькIурнава. Са къадар ктабрин электрондин вариант туькIурна куьтягнава. Исятда абурукай мектебра кIелзавай 70 агъзурдалай гзаф аялри менфят къачузва. Виликай къвезмай варцара порталда алава кIелдай ктабарни гъакъарда. Алай вахтунда 2000-далай гзаф мектебри электрондин ктабрикай менфят къачузва.

на тарсунин ктабар гъакъарун паталди платформа туькIурнава. Са къадар ктабрин электрондин вариант туькIурна куьтягнава. Исятда абурукай мектебра кIелзавай 70 агъзурдалай гзаф аялри менфят къачузва. Виликай къвезмай варцара порталда алава кIелдай ктабарни гъакъарда. Алай вахтунда 2000-далай гзаф мектебри электрондин ктабрикай менфят къачузва.

КЦIАРИН МЯРЕКАТ

Алай йисан 11-апрелдиз Азербайжан Республикадин Медениятдин ва Туризмдин Министерстводин «Чкайрай къилин шегъердиз» проектдик кваз КцIар райондихъ галаз танишардай мярекат киле фена.

Мярекат КцIар Райондин Крар Къилиз Акъуддай Идарадин куьмекдалди, Баку Шегъердин Медениятдин ва Туризмдин Къилин Идарадин ва КцIар Райондин Медениятдин ва Туризмдин Отделенидин тешкилатчивилелди Азербайжандин Гъукуматдин Жегъил Тамашайрин Театрда тухвана.

Тѐбиатди вичиз гъар жуьредин няметар бахшнавай, зегъметдал рикI алай, гъахъ ва дуствал гъамиша вине къазвай лезгийрин дамах тир КцIар къе вириниз сейли я. Аслу тушир Азербайжан кIвачел акъалдар хъувур машгъур сиясатчи Гъейдар Алиева лагъанай: «Чпихъ Шагъ дагъ хътин такабурулу дагъ, иер тамар, вацIар, булахар авай кцIарвиар гъар са куьнилай вилик къегъал инсанар я.»

КцIарай XII-XX виш йисара 120-дав агакъна зарияр, эхиримжи 50 йисан къене 150-далай гзаф илимрин докторар, 500-дав агакъна илимрин кандидатар, шумудни са академикар акъатнава. Генерал Магъмуд Абилов, Советрин Союздин Игит Мирзе Велиев, Болгариядин игит Салагъ Салагъов, «Эллидин къагъриман» хъиз Грециядиз сейли хъайи Мидгъед Ширибегов хътин къагъриманрин ватан я КцIар.

Гъа ихътин сейли райондин тарихдинни медениятдин ире, адетар, тIвар-ван авай инсанар, халкъдин устIарвал, харусенятдин чешнеяр, цIун кIвал, экономикадинни туризмдин рекъяй мумкинвилер, хуьруьн майишат къалурзавай выставкади театрдин фойеда вирибур гъейранарна.

Мярекатдал рахай медениятдин ва туризмдин министр Эбуьлфес Къараева лагъайвал, КцIар райондихъ галаз танишарун «Чкайрай къилин шегъердиз» проектдик кваз тухвай 12 лагъай мярекат я. Алай йис чи уьлкведа «Мультикультурализмдин йис» хъиз малумарнавайди рикIел хкай министрди КцIар районда мультикультурализмдин гъалар авайди килди къейд авуна. КцIар район гъакIни Медениятдин ва Туризмдин Министерстводин «Халкъдин яратмишунрин меркезар» программадив къадайвал, 2016-йисан «Азербайжандин фольклордин меркез» тирди малумарна.

КцIар Райондин Крар Къилиз Акъуддай Идарадин кил Шаир Алхасова къейд авурвал, «Чкайрай къилин шегъердиз» проектди КцIариз ва кцIарвиариз чпин меденият, фольклор, туризмдин вири такъатар къалурдай мумкинвал гузва. Чкайрал инфраструктурадин проектар килиз акъудзава. КцIара медениятдин гуьмбетар гуьнгъуна хтунин, медениятдин объектрин база мягъкемарунин рекъяй гзаф крар киле тухванва.

Туризмдин мумкинвилерикай рахадайла Ш.Алхасова КцIар вичихъ лугъуз тежедай къван иер тѐбиат авай, жуьреба-жуьре туризмдин къуллугъар къалурзавай район тирди малумарна.

Мярекатдал райондин яшайиш ва майишат вилик финикай, алай девирда адан агалкъунрикай, туризмдин мумкинвилерикай, девлетлу медениятдикай ихтилатзавай видеочарх къалурна.

Эхирдай КцIар райондин манийрин ва куьлерин коллективри концерт гана.

«САМУР»

Чакай кхъенай...

Лезгидин кIвал музейдиз ухшар я: михъи, экуь. Тешипгъ авачир халичаяр, абурун винелай куьрсарнавай хенжел, тур, тфенг, иер нехишар атIанвай къадим къапар акур гъар са кас пагъ атIана амукъда. Авайвал лугъун хъи, и затIар арадал гъизвай абурун итимарни дишегълияр чпихъ зурба алакьунар авай устIарар я.

Фритъоф Нансен,
Норвегиядин алим.
1925-йис.

Къегъалди халкъдин,
халкъди ватандин
тIвар хкажда.

Лезги халкъдин мисал

Xəbərlər

www.samurpress.net

Qlobal forum açılmışdır

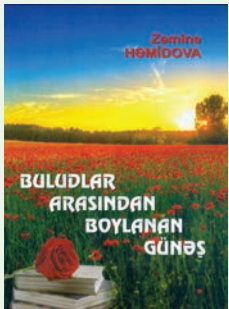
2016-cı ilin aprelin 25-də Bakıda BMT-nin Sivilizasiya Alyansının 7-ci Qlobal Forumu açılmışdır. Aprelin 27-dək davam edəcək

forum "İnklüziv cəmiyyətlərdə birgə yaşama: çağırış və məqsəd" mövzusunda həsr edilmişdir.

Qlobal Forumda siyasi liderlər, beynəlxalq və regional təşkilatların nümayəndələri, özəl sektor, vətəndaş cəmiyyəti, akademiya, gənclər, incəsənət xadimləri və media, habelə donor agentlikləri və fondların nümayəndələri də daxil olmaqla 3000-ə yaxın iştirakçı iştirak edir.

Forumun təşkilatçıları sırasına BMT-nin Sivilizasiya Alyansı, UNESCO, Dünya Turizm Təşkilatı, ISESCO və Avropa Şurası kimi nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar daxildir. Bu fakt müasir Azərbaycanın mədəniyyətlər arasında körpü salmaq, müxtəlif mədəni ənənələrin qarşılıqlı anlaşma səviyyəsini yaxşılaşdırmaq ənənələrinə və imkanlarına qlobal dərəcədə verilən qiymətdir. Forumda üç gün müddətində yüksək səviyyəli rəsmilərin toplantısı, 30-a yaxın sessiyanın keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Publisistin yeni kitabı

"Ziya" nəşriyyatında bu günlərdə işıq üzü görmüş növbəti kitabına tanınmış qələm sahibi Zəminə Həmidova "Buludlar arasından boylanın günəş" kimi poetik ad qoymuşdur. O, kitabına, müəllifin təbiri-cə desək, "daim axtarışda olub öyrənən, sənətinin bilicisi olub sevilən, işıqlı və parlaq həyatlarının nurunu başqalarına ötürməyi bacaran ziyalılar" haqqında öçerk və xatirələrini daxil etmişdir.

Adlı-sanlı şair Musa Yaqubun ön söz yazdığı kitab publisist Nürəddin Babayev, şair Nüsrət Kəsəmətli, yazıçı-jurnalist Sədaqət Kərimova, poliqrafçı Allahverdi Məmmədov və başqalarının həyat və yaradıcılığına həsr olunmuşdur.

Dərslər nə vaxt bitəcək

Azərbaycan Təhsil Nazirliyi bu il orta məktəblərdə tədrisin iyunun 14-də deyil,

daha tez - mayın 31-də başa çatacağı ilə bağlı məlumatlara aydınlıq gətirib.

Nazirlikdən bildirilib ki, ümumi təhsil müəssisələrində dərslər bir qayda olaraq, sentyabrın 15-də başlayır və iyunun 14-də başa çatır.

Qeyd edək ki, ötən tədris ilində orta məktəblərdə tədris mayın 31-də başa çatdı da, bu dərs ilindən tədrisin iyunun 14-də bitməsi barədə qərar verilib.

Bəzi məktəblərdə isə valideynlərə bildirilib ki, əvvəlki illərdə olduğu kimi, bu il də fənlər üzrə proqramların tədrisi mayın sonunda yekunlaşacaq. Ona görə də dərslər iyunun 14-dən də tez bitə bilər.

Təmiz adamı təqib etmək olar, lakin hörmətdən salmaq olmaz.

F.M. Volter

BİRLİYİMİZ SARSILMAZDIR

Son günlər Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsində baş verən, mülki əhali arasında tələfata səbəb olan erməni təxribatı və Azərbaycan Ordusunun düşməne sarsıdıcı zərbələr endirməsi bütün dünya ictimaiyyətinin diqqətini cəlb edib. Ölkəmizə dəstək verən dövlətlərin çoxluğu buna əyani sübutdur. Hadisələrin gedişatında bütün dünya Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonların Azərbaycanı məxsus olduğunu bir daha anladı.

İşğalçı ölkənin aprelin 1-dən 2-nə keçən gecə təxribatlara əl ataraq mövqelərimizi iriçaplı silahlardan atəşə tutması ona baha başa gəldi. Rəşadətli ordumuzun bir həmləsi ilə erməni işğalçıların canlı qüvvə və texnika sarıdan böyük itkilər verməsi, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin işğal altındakı strateji əhəmiyyətli yüksəklikləri ələ keçirməsi düşmənin silahlarını ataraq, səngərləri boşaldıb

çapmasına səbəb oldu. Bu, ordumuzun qüdrətini, işğal altındakı torpaqları geri qaytarmaq iqtidarında olduğunu göstərdi. Lakin ölkəmiz regionda sülh istəyir. Ona görə də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyev Təhlükəsizlik Şurasının iclasında demişdir: "Biz sülh istəyirik, biz heç kəsin ölməsini istəmirik. Ermənilər bizim torpaqları zəbt ediblər. Onlar ölmək istəməzlərsə, qoy rədd olub öz torpaqlarına getsinlər."

Sevindirici haldır ki, baş verən hadisələr zamanı gənclərimiz, Qarabağ əlilləri və veteranları, bütün xalqımız böyük ruh yüksəkliyi ilə ordumuza dəstək olmaq istədiyini nümayiş etdirdi. Onlar yekdilliklə bildirdilər ki, Prezidentimiz, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin əmri olarsa, döyüşə atılmağa hazırıq.

Belə ruh yüksəkliyi respublikamızın ləzgi ictimaiyyəti arasında da hökm

sürür. Ləzgi gəncləri bu gün Azərbaycan əsgəri adını ləyaqətlə daşıyır, ölkəmizdə yaşayan bütün xalqların nümayəndələri ilə birlikdə Vətəni qəhrəmancasına müdafiə edirlər. Düşmənlərimiz bilmirlər ki, Azərbaycan xalqlarının birliyi sarsılmazdır. Yüz illərin sınağından çıxmış bu birliyin qarşısını almaq mümkün deyil. Qoy nankor düşmənlərimiz gücümüzü bundan sonra da görsünlər. Yaxın vaxtlarda daha böyük uğurlar qazanacağımıza əmin olsunlar. Bu gün hər birimiz Milli Ordumuzun cəbhədəki son uğurlarından ruhlanır, qürur hissi keçirir, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin ətrafında daha da sıx birləşir, işğal olunmuş torpaqlarımızın tezliklə geri qaytarılması üçün səylə çalışırıq.

Şair HƏSƏNOV,
"Samur" Ləzgi Milli Mərkəzi
İdarə Heyətinin sədri

TALEYİMƏ MINNƏTDARAM

Əsl ziyalı və müdriklik insanlara Allahın verdiyi ən yüksək keyfiyyətlərdəndir. Bunları qazanan insanlar ətrafına işıq saçan günəşə bənzəyirlər. Günəş nə doğur, nə də batır, o daim eyni vəziyyətdə dayanır, biz onun ətrafında fırlanıqca o, çəkilib və yenidən görünür. Ziyalı müdrikliyi də belədir. Nə yaxşı ki, bizə yol göstərən, bizi ardınca aparan müdriklərimizin əməlləri yaşayır.

Yaşa olduqca taleyimdə rol oynamış bir çox insanları tez-tez xatırlayıram. Söhbətim onlardan biri haqqındadır.

Heç gözləmədiyim halda akademik Məcid Rəsulovun tələbəsi oldum. 1970-ci ildə universitetin 3-cü kurs tələbəsi ikən Məcid müəllim bizə riyazi fizika tənlkləri fənnindən mühazirələr oxuyurdu. O zaman hər həftənin çərşənbə axşamı saat 13⁴⁵ - də fizika tənlkləri kafedrasında elmi seminar keçirilirdi. Mən dəvətsiz həmin seminarlara gedər və bütün çıxışları dinləyirdim. Mənim bu iştirakım kafedrada təəccüb yaratsa da, heç kim məndən məruzəçilərin söylədiklərini başa düşüb-düşmədiyimi soruşmazdı. Buna görə onlara minnətdar idim.

Həmin seminarlarda iştirak etmək həvəsini isə məndə, o zaman Məcid müəllimin diplomçusu olan Yusif Məmmədov yaratmışdı. Yusif həmin

seminarlarda elmi məruzələrlə də çıxış edirdi. Yusif Məmmədov Məcid müəllimin davamçısı olaraq, onun atalıq qayğısını layiqincə doğrultdu. Fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor, Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi Yusif Məmmədov hazırda Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin rektorudur.

4-cü kursda, tələbələrin ixtisas təyinatı zamanı mən riyazi fizika tənlkləri kafedrasını seçdim, Məcid müəllim diplom rəhbərim olmağa məmnuniyyətlə razılıq verdi.

Universiteti başa vurduqdan sonra mən iki il hərbi qulluqda oldum. 1974-cü ildə Universitetin Hesablama Mərkəzində işə başladım. Məcid müəllimin dəvəti ilə 1975-ci ildən etibarən fizika tənlkləri kafedrasında əvəzçilik üzrə müəllim kimi fəaliyyətə başlamağımdan artıq 40 il keçir. Bəli, 40 ildir ki, mən fasiləsiz olaraq burada çalışıram.

Məcid müəllimlə təmasda olduğum illərdə mən ondan çox şey öyrəndim. Onun tələbələrinə olan səmimi münasibətini hamı yaxşı xatırlayır. 4-cü kurs tələbəsi ikən Məcid müəllim mənə öz evinə dəvət etmişdi. O, yeni kitabı üzrə işləri tamamlayırdı, mən isə ona texniki kömək göstərirdim. Həyat yoldaşı Qumru xanım bizi növbənöv şirniyyat düzülmiş çay süfrəsinə qonaq etdi və biz də məmnuniyyətlə onun təklifini qəbul etdik. Məcid müəllimin sadəliyini və mehribanlığını görmək çox xoş idi.

Bir müddət sonra onun necə görkəmli alim olduğunu biləndə, təltifləri, elmi nailiyyətləri haqda məlumat alanda heyretə gəldim.

Məcid müəllimin sözbütövlüyü, möhkəm iradəsi, prinsipliliyi hamıya bəlli idi. Onun hər hansı bir elmi nəticə barədə verdiyi müsbət və ya mənfi rəyin obyektivliyi müzakirə mövzusunda çevrilmirdi, elmi aləm tərəfindən sözsüz qəbul edilirdi. Sovet dövründə respublika alimlərinin az bir qismi ümumittifaq miqyaslı elmi jurnalların redaksiya

heyətlərinin üzvü seçilə bildirdi. Məcid müəllim isə uzun illər ərzində beynəlxalq miqyasda tanınan "Diferensial tənlklər" jurnalının redaksiya heyətinin üzvü idi. Hələ tələbəlik illərindən mənə Məcid müəllimin hər bir işdə düzgünlüyü, özünə və tabeliyindəki işçilərinə qarşı tələbkərliliyi heyretləndirirdi. Kafedra müdiri, professor, Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü olarkən belə, o heç vaxt öz mühazirələrini buraxmaz, heç kəsə onları həvalə etməzdi. Mühazirələri isə o, əla aparardı!

Həyatının son illərində biz daha da yaxın olmuşduq və ailəvi dostluq edirdik. O, yay aylarında Qusarda istirahət etməyi sevirdi. Mənə və Yusifə Məcid müəllim və Qumru xanımla birlikdə çoxlu vaxt keçirmək səadəti nəşib olmuşdu. Məcid müəllimin geniş dünyagörüşü mənə valeh edirdi. Onun da mənimlə ünsiyyət saxlamaqdan, həmsöhbət olmaqdan xoşlandığını hiss etdiyimdən bundan qürurlanırdım. Lakin təəssüf ki, bizim dostluğumuzun ömrü 1993-cü ildə, Məcid müəllimin qəflətən və vaxtsız ölümü nəticəsində bitdi.

Onunla bağlı yaddaşımda bir çox işıqlı xatirələr qalır. Taleyimə minnətdaram ki, o, mənə həyatda belə bir Müəllim bəxş etdi. Azərbaycanın qeyrətli və xeyirxah övladı kimi o, bütün şüurlu ömrünü elmə, cəmiyyətə, gələcək nəsillərə həsr etdi. Həyatda nə qazandısa, nəyə nail oldusa, öz gücünə arxalanıb, halallığı, düzlüyü, mənəvi saflığı bayraq edərək qazandı və şə-rəfli bir həyat yolu keçdi.

Allah Məcid müəllimə rəhmət eləsin! Qəbri nurla dolsun!

Kamil AYDAZADƏ,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor, Əməkdar müəllim.

(Эвел газетдин 2016-йисан 28-январдин ва 17-мартдин тилитра)

Гъажи Шейдадиз кьилди кьарар кьабулдай мумкинвал хъанач. Адаз большевикри Къуба уезддиз цийи кьуватар ракъурнавайдакай хабар хъана. Идалай гъейри мукьвал тир Хачмазин Николаевка хуьрени мад са душман пайда хъанвай.

Мад са душман

Николаевка хуьр кьурдалай кьулухъ Къубадиз физ тахъай Серго Мартыкяна большевикриз куьмек гун кьетна. 400 эрмени дашнак лезгийр ва азербайжанвийр яшамыш жезвай кьунши хуьрериллай гьил кьачуна Худатиз фена кьанзавай. Гъажи Шейдади вичин хуьруьнви Абдулманафавай Хачмазай кьезвай эрменирин вилик пад кьун тлалабна. И кьегьал кьачагьдин кьеретда а члавуз 130 кас авай. Са берода урус аскеррихъ галаз женг члугуна лимим хъанвай кьачагьар агъзур эрменидизни жаваб гуз гъазур тир.

Худатиз агакьиз цлуд верс амаз эрменири лезгийр чин-чинал атана. Эрменириз абур Къубадиз физвай большевикар хъыз хъана яракьар кардик кутуна. Лезгийри лагьайтла, и макьам гьилий ахъайнач. Са легьезда эрменириз гуьлле гана абур чаш туна. Серго Мартыкяна эмир гудалди цлудралди эрмениар гьелек хъана. Вилик физ киче хъайи дашнакрин члехида вичин кьеретдиз кьулухъ члугун патал эмир гана. Абдулманафан кьачагьри Мартыкянан кьил-кьилел кьведалди мадни са кьадар эрмениар телефна. Эхирни дашнакри пулеметар кардик кутуна. Абдулманафа кьерет саламатдиз хуьн патал тамуз гъахъна чкаяр кьун кьетна. Ахпа ада 20 кьачагь Мартыкянан кьеретдиз кьулухъай басрух гуз ракъурна. Кьачагьри тамай тлуз пулеметар алай чкаяр тайинарна. Ахпа эрмениар вилив хвена, абур архайин хуьн гуьзетна. Гьиле макьам гъатай кумазни дашнакрал вегьена абурун кьве пулемет вахчуна. Кьачагьрикай са шумуд кас гьелек хъанатлани, сагь амайбуру пулеметар кардик кутуна эрменириз кьулухъай басрух гана. Дашнакривай кьачагьрин хура акъвазиз хъанач. Цлудралди аскерар квадарай дашнакри пулеметрин гуьллейр кьубягь хуьн кумазни кьулухъ члугуна. Кьеретдин члехи пай амачиз акурла эрменириз члехиди вичин кьенвай аскеррин мейитарни туна Хачмазиз катна. И дьавада гзаф аскерар квадарай Серго Мартыкянавай Къубадиз фена Амазаспаз куьмек гуз хъанач. (Килиг: «Бакинский рабочий» газет, 1918-йисан 15-май)

Мартыкянан кьерет кукварна гзаф яракьар гьилик авур Абдулманафа Худатиз хтайла Гъажи Шейдадиз цийи теклиф гана. Ада лагьана: «За Абдурагьим эфендидихъ галаз санал вацлун а пата большевикриз куьмек гуз кьезвай кьеретдин вилик пад кьада, вуна Штул Магьмудан, Бекер Мегьералиеван ва Зеки Расулован куьмекдалди и пата авай аскерарни дашнакар куквара.» Гъажи Шейдади разивал гайи кумазни Абдулманаф вичин кьеретни галаз Кьулан вацлун а патаз элячйна.

Вацлун а пата

Вацлалай элячйна Мегьарамдхуьруьз агай Абдулманафаз Абдурагьим эфенди фад жагьана. Ада эфендидиз вичин ният чирайла касди гьасятда женгинин юлдашар санал кьватна. 200 кьван мегьарамдхуьруьнвиди яракьар кьуна Абдулманафаз куьмек гуда лагьана. Абуру душмандин вилик пад Гуьлгери вацлалай элячйна кьун меслят акуна. Вучиз лагьайтла ина тепейрал кьулай чкаяр кьуна, аскерриз

хъсандиз гуьлле гуз жедай. Гьамни инай Къуба галайнихъ кьезвайбуру капун юкьвал алай хъыз акъвазвай. Душмандиз лагьайтла, чуьнуьх хъана чка кьадай мумкинвал авачир.

Лезгийри рехъ хуьзвай кьвед лагьай юкьуз большевикри Дербентдай цийи кьуватар рекье туна. (Килиг: Известия Бакинского Совета, №128, 3 июля 1918 г.; Большевики в борьбе за победу. Документы и материалы. С.510-512.) Аскерар Гуьлгери вацлалай элячйна тавунмаз командирди муькуь пата вуч аватла кирун паталди са шумуд кас ракъурна. Ингье лезгийр акл чуьнуьх хъанвай хъи, абуру шак гьидай са затни кьатланач. Кьулухъ элкьвена рехъ ахъа я лагьана.

Аскерри архайиндаказ вацлалай элячйна тепеяр галайнихъ гьерекатна. Абуру муькуь агаатайла, лезгийри садла гьана гуьлле гана. Цунни вацлун арада амукьай аскеррин сифте жергеяр чиливди сад хъана. Аскерар гзаф телеф хъайиди акурла командирди вацл галайнихъ члугун патал эмир гана. Ада кьулухъ члугвадайла и са кьадар аскерар квадарна. Вацлун кьерехда чка кьурдалай кьулухъ командирди Дербентдиз хабар ракъурна. Ахпа лезгийрихъ гьикьван кьуватар аватла чириз алахъна. Ада йифиз ракъурай са шумуд кас Абдулманафан гьиле гьатна. Есирда кьунвайбурувай аскерар вири санлай 300 кас тирди, Дербентдани са акъван кьуватар амачирди чир хъайила ада душмандиз талдиз басрух гун кьарардиз кьачуна. Вахт квадарайтла, Дербентдай куьмекар атана агакьун мумкин тир.

Югъ ахъа жез мукьва Абдулманафан кьачагьри ва Абдурагьим эфендидин

гуз агун герек тир. Гьатем агъа Чакарвиди ва Муьгьубали эфенди Кузунвиди и ният фад кьилиз акъатрай лугьуз чпин кьеретрайни 200 кас Гъажи Шейдадиз куьмек гуз ракъурна. Гила ина чкадин агьалийрин гзаф кьуватар кьватл хъанвай ва геж тавуна женгиник кьил кутуна кьанзавай.

Гъажи Шейдади душмандиз виликай хъыз, кьваларихъайни басрух гун кьарардиз кьачуна. Лезги Мегьамеда, Штул Магьмуда ва Абдурагьим эфендиди гуьл галай патахъай, Шихлар хуьруьн беглери, гьаклни Бекер Мегьералиева ва Зеки Расулова Шагъ дагь галай кьвалахъай, Гъажи Шейдади ва Абдулманафа виликай полкунал вегьена кьанзавай. Кьеретри чпин чкаяр кьурдалай кьулухъ сифте яз Лезги Мегьамеда пакаман яражерадди гуьл галай патахъай полкуниз басрух гана. Икк жедайди командирдин акьулдизни кьезвачир. Са герендиллай Шагъ дагь галай патахъай ягь-ягьунрин ванер агайла командир пехъи хъана. И карди адан планрин кьан пад цавална. Кьал кьачур командирди вичин кьуватар кьве патахъ пайна. Ада сад лагьай ва кьвед лагьай цларара авай аскеррин са паярни эрчи ва чапла патарихъ ялна, женг буьркьвеба кьилиз акьудиз гатлунна. Гъажи Шейдадизни кьанзавайди гьа им тир. Са тимил вахт алаатайла адан ва Абдулманафан яракьлуьри полкунал гьужумна. Командирди икк жедайди фегьумначир ва гила адаз ротайрин чкаяр дегишарун гзаф четин тир. Кьил квадарай полковникди вич гьилиз кьачудалди лезгийри аскерриз мадни зарбдиз басрух гана. Абуру са-кьве сятдин кьене душмандин сад лагьай цлар дарбадагьна.

Кьвед лагьай цларцел вегьиз хъанач. Вучиз лагьайтла душманди тупарни пулеметар кардик кутунвай. Ингье лезгийри полкунин кьвенк алуднавай. Кьамайди аскерриз кьваларихъай гузвай басрухар артухарун тир. Икк хъайитла, командир кьвед лагьай цлар хуьзвай тупарни пулеметар кьве патахъ пайиз мажбуру жедай. Ина яракьар кьери хъайи кумазни Гъажи Шейдадин ва Абдулманафан кьуватривай агалкьун мягькемарун патал полкуниз кьун ягъаз жедай.

Са тимил вахт алаатайла Лезги Мегьамедан, Штул Магьмудан ва Абдурагьим эфендидин кьеретри чапла кьвал кукварна, душман кьулухъ члугваз мажбуруна. И пата гзаф аскерар квадарай полковникди са тупни са шумуд пулемет гуьл галайнихъ ялиз туна. Ингье картечдин цлу лезгийр куквариз куьмек ганач. Вучиз лагьайтла абур тупунин гуьллейри кьадай чкадал аламачир. Пулеметрикай чеб хуьн патал лезгийр сенгеррив галчлур жез-галчлур жез агазавай. И арада Шагъ дагь галай патахъай Шихлар беглерин, гьаклни Бекер Мегьералиеван ва Зеки Расулован кьеретрин гьужум кьизгьин хъана. Кьве патахъайни аскерар кьевиз чуькуьз акурла полковникди кьвед лагьай цларцин кьуватрин куьмекдалди сенгерар мягькемарун кьарардиз кьачуна.

Полковникдин гьалат кьатлай Гъажи Шейдади ва Абдулманафа гьасятда «хьел» туькьурна. «Хьел» лезгийрин душмандин асул кар алай чкадал гьужумдай кьерет тир. И кьерет кич тийижир, дьавада са шумуд яракьдикай хъсандиз менфят кьачуз алакьдай вилегь ксарикай туькьурдай. «Хьел» душмандик кьалабулух кутун, адан жергеяр чуьлурун патал кьунундин и кьилий яна а кьилиз акъатдай. «Хьиле» душмандин юкьни-юкьва адахъ галаз эхирдал кьван ягь-ягьунар ийидай ва гьа идалди чапхунчийрихъ са шумудра артухан зарар хкьурдай.

Муьзеффер МЕЛЛИКМАМЕДОВ (Гуьгь ама)

Къуватдилай акьул гужлу я.

Лезги халкьдин мисал

Цийивилер

www.samurpress.net

Ктабрин институт

Украина - дин Радади улкведа ктабрин институт арадал гьун патал кьанун кьабулнава. Цийи институтди Украинадин эдебият гьам улкведиз, гьамни кьецепатаз сейли хьуниз куьмек гана кьанзава. Ада гьаклни украин члалал кхьенвай эсерар кьецепатан члалариз элкьурдай мумкинвал гуда. Чка атунивай кьецепатан улквейрин эдебият украин члалаз элкьурда. Са гафуналди, цийи теклиф хайи эдебият хуьн ва виликди тухун патал хъсан чешне я.

Диндин чирвилерин университет

Алай йисуз СНГ-дин улквейр патал диндин чирвилер гудай университет кардик кутада. Цийи илимдин кархана Москвадин Гьукмадин Лингвистикадин Университетдин базадал туькьурда.

Университетда чара-чара динар чирун патал вири жуьредин кьулайвилер арадал гьиди. Ина гьаклни са шумуд дин - христианвал, ислам, иудаизм ва буддизм фикирда кьуна теологиядинни культурологиядин хилерай магистрат, аспирантар ва докторантар гъазурда.

2500 твар

И йикъара Азербайжан Республикадин Министрин Кабинетдин патав гвай Терминологиядин Комиссиядай хабар гайивал, алаатай йисуз чи улкведа 2500-дав агакьна инсанрин тварар кьадагъа авуна, «Асан хидметдин» меркезриз ракъурнава. Санлай инсанрин тварар дуьздаказ кхьин, аялриз тварар гудайла арадал кьезвай четивилер арадай акьудун патал и меркезриз вири жуьредин куьмекар ганва. Идалай гъейри азербайжан члалалди инсанрин тварарин гафарганни гъазурзава.

Арктикадин халкьар патал

Россияди Арктикада кьиле тухузвай крарихъ авсиятда ина яшамыш жезвай кьадардиз тимил халкьарин ихтиярар хуьн ва геьеншарун паталди цийи программа кардик кутада. И программадив кьадайвал, дидед члалалди кьелуниз, чара-чара халкьарин медениятар виликди тухун патал гьукмаддин патай пулунин такьатралди куьмек гуниз, агьалийрин сагьламвал хуьниз, халкьарин тарихар кьилди чирдай илимдин кьвалахар ва ктабар чап авуниз генани гзаф фикир гуда.

Уьмуьрда рикI тIар хьайи чIавар пара хьана зи. Гьар жуьредин тIалар чIугуна за. ИтIалхьтинди хьанач. Им чIугваз тежер, рикIелай тефир, иливар тежер тIал я. Зи халкьдин чIал гьилий акьатзава. Гьарай галаз, акваз-акваз, ифин гуз-гуз квахьзава ам. Агьзур йисара чи халкьдин шумудни са несилри арадал гьайи, гуьнгуьна хтуна, цIалцIамарна чал агакьарай чIал терг жезва. Лезгийр им тахьана дидед чIалал икьван чIуруз рахайди туш. Патан чIаларин гафарив адаз икьван кьецI гайиди туш. Чпин веледриз дидед чIал чир тавун хьтин усалвал инлай виликан лезгийриз хас тушир. Лезги я лугьуз регьуз жедай чIуру кьилих хас тушир абуруз.

Са береда чи чIала цуьк акьуднавай. Тек са лезгийр ваь, Дагьустандин гзаф халкьар адал рахазвай. Им манидин, зариятдин чIал я лугьуз инсанри адал дамахдай. Гила вуч хьана? Ни дегшиарна чун? Агьзур йисарин эменни са шумуд йисан кьене вара-зара жедай гьалдиз гьикI гьана чна?

КIелдайди, зи веревирдер мадни чIалакай я. Чи хайи чIалакай, чи халкьдин тIвар алай дидед чIалакай. Лезги чIалакай. Адаз икрам авун чи буржи тирдакай.

ХАЙИБУРУ КВАЗ ТАКЪУН

Садрани куьтгь тежедай ихтилат я чIаланди. Иллаки лезги чIаланди. Дериндай фагьумайтIа, алай аямда и месэладив са шумуд жуьреда эгечIзава. Садбуру дидед чIал гьанадлай вегьенва. Патан чIаларал рикI алаз ам кваз кьазмач. Мектебра ам чируниз акси эгьечIзавайбурни ава. Ихьтинбур тIимил туш, кьвердавай генани гзаф жезва. Садбуру дидед чIал квадарнавач, кIвале, магьледа адал рахазва, ингье кIелиз-кхьиз чизвач, чиризни кIанзавач. Чпин аялриз чIал чируникай лагьайтIа, фикирни ийизвач, гьикI кIандатIани хьурай, лугьузва.

Садбурни ава хьи, дидед чIал авай гьалар акваз эхиз жезвач абурувай. Ихьтин ксари газетар, журналар акьудзава, сайтар туькIурзава, чIалаз талукь мярекатар кьиле тухузва. Са гафуналди, чIал вилик тухун патал чпелай алакьдай вири крар ийизва. Ингье ихьтин ксар тIимил я. Абурухь кьуьн кутазвайбурни гзаф авач. Гьавилий чи чIал гьарай кьачуна гьилий акьатзава. ГьикI акьатзаватIа вил вегьен.

Халкьдин гзаф адетар квадарнава чна, амайбурни хьсандиз хуьз жезвач.

Лезги тIварар эцигамач лезгийри чпин веледрал. Азербайжандани Дагьустанда чна кьван хайи тIварар квадарнавай кьвед лагьай халкь бажагьат жеди. Аялрал урусин ва маса халкьарин тIварар эцигунал рикI ала чи ватангьлийрин.

Чи алай аямдин гзаф манийрихь яб акалайла гьихьтин хиялри тухуда куьн? Гьиссер юзурдай гафар ван кьведани кьез? Са цIар хьайитIани рикIел аламукьдани куь? Дишегьлийрин тIварариз алхишар тир и «чан ширинар» туькIурзавайбур яраб чи ватангьлийр я жал?

Чи тарихдихь, эдебиятдихь, этнографиядихь ялзавай ксарин кьадар кьвердавай тIимил жезва. Чка атайла жуван гаф лугьуз жедай, гафунин гьукум авай инсанар кьериз-цIаруз гьалтзава чал.

И кьайгьусузилерин себеб вуч я? Вучиз садлагьана руьгь квахьнавайбурун дьунда гьатнава чун? Кьецепатан таьсирар, патанбурун басрухар авачиз туш. Ингье са себебдини, са вакьиадини, са кардини чаз хайи чIалаз кьецI гудай гьахь гузвач. Хайибуру кваз такьуни хьиз, са куьнини чIалаз тIал гудач.

ЧIАЛ КВАХЬАЙ ЧIАГЪ

КцIара са мирес илифнавай чи кIвализ. Мукьва-кьилийрал рикI алай и кьени кьилихрин кас урус чIалан муаллим я. Адахь са татугайвал ава: чIалар акадариз,

ЧIАЛАЗ ИКРАМ ИЙИИ

акатайвал рахада. Гилани вичин саягда ихтилатдал илигна ада:

- Погода аквазва ман ваз! Шумуд югь тир проливной марфар кьвазвай. Гилани туманди вил гана экв гузвач. Надоел хьана хьи! Заз жуван участкада цуьквер пересадка ийиз кIанзавайди я. Разве можно?

Ша хьел акатмир ман вахь! Вичин 50 яшар хьанвай и касдиз вуч лугьуда вуна?

- Вун вучиз икI рахазва? - акьвазиз хьанач завай.

- ГьикI рахазва кьван? - мягьтелвилелди жузуна миресди.

- Ата-пата.

- Ам вуч лагьай гаф я?

- Я стха, вун са чIалал рахайтIа женни? - лагьана за.

- Я абат хийир хьайиди, гила ми хьи чIал амани? Вири икI рахазвачни?

- Ваь, вуна хьиз хайи чIал кукIварзавайди акунач заз.

- Зун урус чIалан муаллим я эхир! - хьуьрена мирес.

- ЯтIа ингилис чIалан муаллим ингилис, француз чIаланди француз, азербайжан чIаланди азербайжан чIалан гафар акадарна рахана кIанзава ман?!

- Чи аялриз пара чIалар чир жен гунуг тушни? - вучайтIани далу чилиз ягьаз кIанзавачир миресдиз.

Ам сакIани гьавурда тваз тежез акурла: «ЧIал квахьай чIагь! Вун хьтинбурун мецез кьецI гун герек я, белки мукьуьбурузни ар жеди», - лагьана за жува-жуваз.

Гьа инал педагогикадин илимрин кандидат Ш.Мирзоеван гафар рикIел хтана зи: «Чна гьилик авур делилри кьалурзава хьи, тербиядинни чирвилерин дережа ачухарзавай лезги гафарин 40 процентдикай халкьди менфят кьачузвач. Аялрин ва жегьилрин 65 процентдиз са кьадар гафарин мана эсиллагь чизвач. Нетига гьихьтинди ятIа виридаз аквазва. Гьавилий геж тавуна алмир чпин гаф лугьун ва тербиячийри чIалаз мукьуфдалди фикир гун лазим кьезва.»

КIАНАРЗАВАЙДИ ДИДЕНИ БУБА Я

Лезгидал акатайвал рахазвайбур акурла гагь-гагь: «жуван чIалаз икрам ая тIун!» - лагьана гьарайиз кIан жеда заз.

ЧIалаз икрам авун адал фасагьатлудаказ, жавабдарвилелди рахун я. Им жуваз са гьечьи азият гана хайи гафарихь гелкьуьн, абурун арадай кутугайбур хьагьун я. Им зегьмет чIугун я. Зегьмет галачиз са карни туькIуьдач. Са кар ава хьи, патан чIалар чирвалаграй, муаллимривай чирзаватIа, хайи чIал чи руьгьди дидедин некIедихь, адан лайлайрихь галаз кужумзава. Дуйньядиз атай йикьалай чи япариз ван хьайи кьван хайи гафари чи рикIин дегьнейриз илифна чаз лезгивал лугьудай са кьетIенвал бахшда. Им я чун маса халкьарилай тафаватлу ийизвайди. Им я чаз бахтлувал гузвайди. Ингье чIал амаз кьван,

чIехи бахт тушни?

Са герендилай зи хвешивал артухарай, зак лувар кутур мад са кар хьана. Бульвардин тренажеррин пипIе 5-6 яшарин са гада аялдин ван гьатнавай:

- Ба, ша чун и тренажердал акьахин!

Сифте заз жув ягьалмиш хьайи хьиз хьана. Ингье аялди мад гьилера гьарайна:

- Ба, ша тIун!

- Кьезва! Кьезва! - Адан буба атана акьатна.

«Ви мециз кьий!» - лагьана за рикIе и аялдиз. Ахпа адан бубадив агатна:

- Аялдиз дидед чIал чирнавай кьез гьалал хьурай! - лагьана.

Вич КцIар райондин ЭчIехуьряй тир, хизанни галаз Бакуда яшамаш жезвай Адигуьл Жаферов гьуьлрал офицер я. Ада Эльнур вичин гьечьи велед тирди, кIвале вичихь мадни кьве аял авайди малумарна.

- Чи хизанда лезги чIал сад лагьай чкадал алайди я, - лагьана ада.

- Чи аялар азербайжан ва урус чIаларални хьсандиз рахада, - алава хьува.

Руьгь акатнаваз хтана зун кIвализ.

ДИДЕД ЧIАЛ ВАТАН Я

РикIелай ракурна кIандач хьи, вичихь кьилди гьукумат авачир гьар са халкьдин чIала тIал чIугваз тадай процессар кьиле фида. Лезги чIалани гьакI я. Гьавилий за куз-куз кхьенай:

*Кье гьунар дуйньядал
гел тан я, лезгийр!
Лезгидиз дидед чIал
ватан я, лезгийр!*

Эхь, дидед чIал халкьдин руьгь я. Адахь халкьдикай халкь, ватандикай ватан ийидай гуж ава. ЧIал квахьайла я халкь халкь яз, яни ватан ватан яз амуьдач. Вичин вири уьмуьр дидед чIалан тасиб чIугуниз серф авур Дагьустандин халкьдин шаир Расул Гьамзатова хупI хьсандиз лагьанай: «Заз чир хьайитIа пака зи чIал рекьиде, зун кье рекьиз гьазур я.»

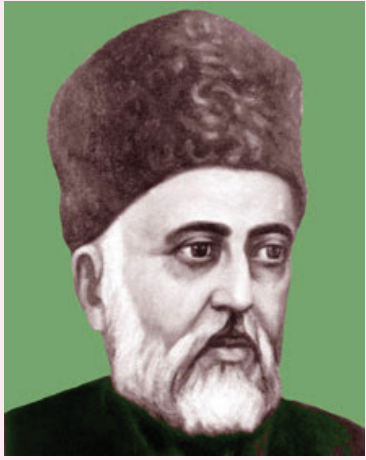
Кье аямди чи хиве чIехи са жавабдарвал тунва. Лезги чIал хвена гележег несилрал агакьарун паталди галайвилер авун кIвенкIве лезги чIалаз кхьизвай кьелемгьлийрин хиве гьатзава. И рекьий абуру вири руьштер санал шегьредиз акьуддай вахтар алуькнава. Са патахьай Дагьустандинни Азербайжандин чIалан пешекаррикай кьилдин чIалан комиссия туькIурна, кьинрин сад тир кьайдаяр генани цIалцIамарун герек я. Мукьуь пагахьай лагьайтIа, халкьдин кьула чIал кIанардай, адан дережа хкаждай мярекатар тухвана кIанзава. И рекьий вичихь чIехи агалькунар авай СтIал Сулейманан райондин тежрибадикай менфят кьачун чарасуз я.

Филологиядин илимрин доктор Михаил Алексеева лагьайвал, «Лезги чIал вичихь хьсан гележег авай чIал я. Адал рахазвай, ам кIанзавай инсанар пара ава. Абуру садрани хайи чIал гадардач... Са делилди рикI шадарзава - лезги чIалан алимрин кьадар кьвердавай пара жезва... Лезги кьинрин чIал гзаф иер, вичивай вири фикирар вижеваз лугьуз жедай, везинлу чIал я.»

Седакьет КЕРИМОВА

Редакциядай: «Самур» газетдин и тилитдилай гатIунна чIал вилик тухуникай чинар гун, и месэладихь авсиятда пешекарар агудун чи эрзиман я. Чахь элкьвей столар, пешекаррихь галаз гуьруьшар, чIалаз талукь нянир ва маса мярекатар тухудай ният ава. Гьар са лезгиди и рекье вичелай алакьдай са гьечьи кар авуртIа, чи чIал квахьдач.

КЪВЕ ХТУЛ

Чи халкъдихъ сейли ксар пара ава. Ингъе абурун виридакай чхъ чирвилер авач. Заз ихътин къве касдикай лугъуз кланзава. Абур къведни чи халкъдин вири Къафкъаздиз сейли алим, шаир, маарифчи Гъасан Алкъадаридин хтулар я. Вучиз ятани чехи камалгълидикай хъйдаила адан несилдай тир маса инсанар хъиз, и ксарни рикфел хкизвач. Гъ.Алкъадаридихъ хтуларни шулар гзаф авай. И къведакай чирвилер лап тимил ава.

Алимдин хтул Абдулагъед Султанов сифте яз Дагъустанда медицинадин къуллугъ арадал гъайи ксарикай я. 1902-йисуз дидедиз хъйи адан аялвал вичин чехи буба Гъасан Алкъадаридин квалеле фена. Ина ада урус, араб, фарс ва туьрк чаларал кел-кхъин чирна.

Грозныйдин рабфак агалкъунралди кубътягъай ам 1924-йисуз Москвадин сад лагъай Медицинадин Институтдин хирург-вилдин факультетдик экечина. Инаг

акъалтIарайла адас агалкъунралди тафаватлу хъйи жегъил хъиз кафедрада амукъна кваллахун, диссертация хуьн теклифна. Ингъе им адан хайи ватанда агъзурралди инсанри садакай садак къведай азарикай азият чIугъазвай вахтар тир. Гъавилъй Абдулагъед Дагъустандиз хтана ва ина ам Ахцегъ округдин къилин духтурвиле тайинарна. Гуьгъуьнлай Хасавюрт ва Къасумхур районрин къилин духтурвиле кваллахай ада республикадин къилин азарханадиз регъбервал гана.

Ватандин Чехи дяведин йисара эвакуация авуна галкIурнавай са шумуд азарханадин къилин духтурвиле кваллахай А.Султанова агъзурралди инсанар сагъарна. Вад орден, гъакIни СССР-дин медицинадин кIвенкIвечи ва Дагъустандин лайихлу духтур хътин гъурметдин тIварар къачур Абдулагъед Султанова 1945-йисуз 43 яшда аваз вичин дунья дегишарна.

Алатай асирдин 40-йисара СССР-дин илимдин журналра А.Султанован са шумуд макъала чап хъанай. Санлай адахъ 100-далай гзаф илимдин макъалаяр авай. Гъайиф къведай кар ам я хъи, къедалди архиврай а макъалаяр жагъурна винел акъуднавач. Вичин тIвар СССР-дин виридалайни хъсан 100 хирургдин сиягъда гъатнавай

Абдулагъед Султанован ирсинихъ гелкъуьн, ам гилан несилрив агакъарун чи буржи я.

Гъасан Алкъадаридин тIмил яшамаш хъйи хтулрикай садни Селим Гъасанов я. Адан бубади - Гъ.Алкъадаридин хва Абуумуслим Гъасанова Петербургда военный чирвилер къачунай, урус пачагъ III Александран хуси къаравулдин дестеда къуллугънай ва гуьгъуьнлай ам Дарги округдин набивиле тайинарна.

Вичин бубадин рехъ давамарай Селим Гъасанов урус пачагъдин къшундин машгур офицеррикай тир. Дуньядин сад лагъай дяведа къагъриманвилер къалурай ада 28 йиса аваз полковниквилдин дережа къачунай. Георгиевский хачуниз ва маса орденриз лайихлу хъйи Селим Гъасановаз урус пачагъди къизилдал нехишар атIай турни пишкеш авунай. С.Гъасанов Краковдин патарив къиле фейи дяведа, 30 яшда аваз къагъриманвилелди гъелек хъанай.

За чпикай ихтилат авур ксарикай шаир ва публицист Гуьсейн Гуьсейнова 2014-йисуз Магъачкъалада урус чIалал чапдай акъудай «Гъасан Алкъадари» ктабда са бязи малуматар ганва. Ингъе абур тIмил я. Чи тарихчийри, къелемгълийри ихътин къегаI инсанрикай чирвилер винел акъудна халкъдиз гегъеншидиз малумат ганайтIа хъсан тир.

Гуьлхар ГУЬЛИЕВА

ВИЛИКАН ТIВАР

Лезгийри чпин виридалайни чIехи вацI тир Самурдиз Къулан вацIни лугъуда. Бес адан виликан тIвар вуч тир? Х асирда кхъенвай «Ахтынамедин» делилрив ва А.Ф.Десимонан 1839-йисуз къелемдиз къачунай «Самур округдикай тарихдин малуматар» эсердин фактарив гекъигайтIа, гъеле чи эрадал къведалди тахминан къве агъзур йисан юкъвара Келез хев дагъдин кукIвал келеле алай. А келеледин амукъаяр гилалди ама.

Са береда келеледин лезгийри дагъдин ценерив гвай чилерал, гилан Ахцегъивай 2 километрдин кефер пата хуьр кутуна. Абуру чпин хуьруьз Швегъер тIвар гана. А чIавуз и хуьруьн агъалийри гила чна Самур ва Къулан вацI лугъузвай вацIални гъа и тIвар эцигна. Им Самур вацIун сад лагъай тIвар я. Ахцегъ районда къадим хуьруьн амукъаяр исятдани ама ва адан патарив яшамаш жезвайбуру Самурдиз

Швегъер вацI лугъуда.

Гилан Ахцегъ шегъердин къадим Келез хев лугъудай магълени сифте яз Швегъердин лезгийри кутунай. Самурдин чапла пата Каракуьре хуьруьн къаншарда лезгийри гъеле чеб христианар тир вахтунда чIехи шегъер эцигна. А.Бакиханова вичин «Гуьльустани Ирем» ктабда малумат гузвайвал, ам Камкам шегъер тир.

VII виш йисан эвелра Самсама Ахцегъ келеле (а чIаван тарихдин чешмейра Шагъбани ва Шагъйани хъиз къалурунава) къан паталди элкъуьрна царце кутурла келеледин агъалийривай Ахцегъ вацIай яд гъиз жезвачир. Абуру гзаф четинвилелди яд Самурдай гъизвай. Тарихдин чешмейрай малум жезвайвал, а вахтунда келеледай чилин кIаникай Ахцегъ вацI галайнихъ къве чинебан рехъ, Самур галайнихъ са рехъ физвай.

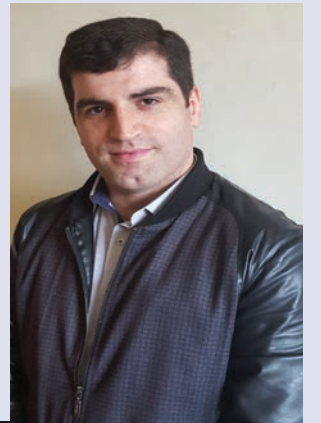
Мурад АГЪМЕДХАНОВ,
Дагъустан Республикадин
Дербент шегъер

“SAMUR”U QORUYAQ

DİLİMİZ İTMƏSİN

Hər bir xalqın özünəməxsus xüsusiyyətlərindən biri, bəlkə də birincisi onun danışq dilidir. Doğma dil varsa, xalq yaşayır. Doğma dili biz ana laylasında, musiqilərimizdə eşidir, öyrənir, sevirik.

Sevdiy şey insan üçün gözəldir. İnsan öz dilini nə qədər sevə, o qədər də onun gözəlliklərini dərk edə. Doğma dilinə, xalqın mənəvi dəyərlərinə hörmət etmək insanın mədəniyyət səviyyəsinin göstəricisidir.

Mədəniyyət xalqın mənəvi qidasıdır. Qəzet, kitab oxuyan insanın mədəniyyəti zəngin olar. Başqa xalqların ədəbiyyatını oxumaqla yanaşı öz xalqının mətbuatını, ədəbiyyatını oxumaq yüksək mədəniyyət əlamətidir.

Yazıcılar, şairlər mövcud nöqsanları, çatışmazlıqları başqa insanlardan daha tez görmək bacarığına malikdirlər. Bu mənada onlar mənsub olduqları xalqın milli-mənəvi sərvətidirlər. Təəssüf ki, son vaxtlar milli mətbuat və ədəbiyyatla maraqlananlar azalıb.

Ləzgi xalqının tarixinin, mədəniyyətinin, folklorunun qorunub saxlanması, dünyaya tanıtılmasında böyük rol oynayan, respublikamızda yeganə ləzgi qəzeti olan “Samur”un nəşri ilə bağlı çətinliklərin olması bizi - onun oxucularını bərk narahat edir.

Xalqımızın həyatında mühüm rol oynayan bu dəyərli qəzetin taleyini ancaq onun nəşrlərinin boynuna qoymaq insafsızlıqdır.

Qəzeti qoruyub saxlamaq üçün hamımız əlimizdən gələni etməliyik.

Prezidentimiz bu ili respublikamızda multikulturalizm ili elan etmişdir. Fərsətdən istifadə edərək “Samur” qəzetinin dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi üçün Prezidentə müraciət etmək yerinə düşərdi. İmkanlı iş adamları da xarici ölkələrdə gəniş yayıldığı kimi öz gəlirlərindən belə xeyirxah, humanist işlərə yardımlar etsə, xalq qarşısında böyük, şəərəfli iş görmüş olarlar. Həmyerlilərimiz Qazıməhəmməd Sultanov, Rahid Qədirov, Feyruz Ağarəhimov və Məmməd Məmmədov bir neçə ildir ki “Samur” qəzetinin nüsxələrini alıb oxuculara təmənnsəz çatdırırlar. Yeri gəlmişkən, bütün “Samur” sevərlər adından onlara təşəkkürümüzü bildiririk. Arzu edirik ki, bu cür adamların sayı artсын.

“Samur” təkcə ləzgi xalqının qəzeti deyildir. O, ləzgi, Azərbaycan və rus dillərində çıxmaqla tolerant və beynəlmiləl ideyaları paylaşan əsl xalqlar dostluğu qəzetidir. Onun yaşamasında, fəaliyyət göstərməsində ictimaiyyət və dövlət qurumları da maraqlı olmalıdırlar.

Oruc ORUCOV,
Qusar rayonu, İmamqulukənd kəndi

Son zamanlar Qusar, Quba, Xaçmaz, Qəbələ, İsmayıllı, Oğuz və s. bölgələrimizdən olan ləzgi tələbə və gənclərlə ləzgi dilinin taleyi ilə bağlı apardığım söhbətlər heç də ürək açan olmadı. Ona görə də bu mövzunu yenidən gündəmə gətirməyi özümə borc bildim. Yenə də üzümü tutdum bizim gənclərə həmişə dayaqlı olan “Samur” qəzeti redaksiyasına.

Araşdırmalarımın belə məlum oldu ki, 2002-2009-cu illərdə ali və orta ixtisas məktəblərində təhsil alan, o cümlədən müxtəlif peşə sahələrində çalışan ləzgi gənclərinin doxsan faizindən çoxu ana dilimizdə sərbəst halda yazıb, oxumağı bacarırdı. Onlar ləzgi dilində danışmağa üstünlük verir, bu mövzuda keçirilən toplantı və seminarlarda fəal iştirak edirdilər. Amma 2010-cu ildən vəziyyət dəyişməyə başladı. İndi gənclərimizin bir qismi ləzgi dilində yazıb oxumağı bacarmır. Bəziləri isə bu dildə danışmağı yadırgayıb.

Ləzgi dili ilə bağlı gənclərimizin bir sıra problemlərlə üzləşdiyini gördüm. Onlardan biri orta məktəblərdə ləzgi dili dərslərinin olmaması və ya azlığıdır. Köhnə dərslərlərin demək olar ki, çoxu sıradan çıxmış, yeniləri isə nəşr olunmamışdır.

Orta məktəblərdə ləzgi dili müəllimlə-

rinin çatışmazlığı da əsas problemlərdən biridir. Bir çox məktəblərdə yaşlı nəslin nümayəndəsi olan ləzgi dili müəllimləri pensiyaya çıxıb. Onları əvəz edən gənc müəllimlər isə yoxdur.

Bəzi məktəblərdə ləzgi dilinin keçirilməsində məhdudiyyətlər var. Bu sahədə süni maneələr yaradılması da sirr deyil. Ləzgilərin yığcam yaşadıqları bir sıra kəndlərin məktəblərində, ümumiyyətlə, ləzgi dili fənni tədris olunmur.

Səbəblər tək bunlardan ibarət deyil. Ləzgi dilinin bu günkü vəziyyətə düşməsinin səbəbi həm də bəzi ailələrin ünsiyyət vasitəsi kimi ləzgi dilindən az istifadə etməsidir. Bütün bunlara sosial və maddi problemləri də əlavə etsək, xoşagəlməz bir mənzərə yaranar.

Dilimizin bu günkü vəziyyətinin səbəblərindən biri də ləzgi dilində nəşr olunan qəzet və jurnalların bölgələrdə yayılmamasıdır. Bəs çıxış yolu varmı? Əlbəttə var. Ləzgi dilinin təəssübünü çəkən bütün ziyalılar birləşib vahid bir mərkəz yaratmalı və fəaliyyət göstərməli, dilimizi xilas etmək üçün əllərindən gələni etməlidirlər. Özümüzə başqa heç kəs bizə kömək etməyəcək.

Fəxrəddin ŞAHMUROV,
Qəbələ rayonu, Qəmərvan kəndi

ГАТФАРИН ЗАРАР

МАГЪСИМ МАГЪСИМОВ

БУБАЯР

Чими юкьуз лугьуда:
- Са пел кIанда гар алай.
Ава бязи бубаяр,
Анжах буба тIвар алай.

Агь, бубаяр, бубаяр...
Бармак тахьай кьилелни.
Жуван хайи хтулар,
Къан тийидай метIелни.

Къимиш тийиз хтулриз
Нагагь къефетни булка,
Куьн ава пивнойра хъваз,
Къуна гьиле путулка...

Балайрин гьил къан тийиз,
АцIанач хьи, гьич куь нефс.
И дуньяда вуч патал,
Яшамийда куьне бес?!

Са бисмиллагь лагъана,
Фу къан тийиз гьилени,
КIусни гьуьрмет авачир
ИкI кIвалени, хуьрени.

Куьмек тушир сад-садаз
Гьил-гьиливай къакъатрай!
Гъа куьн хьтин бубаяр,
Авач патаз акъатрай!

Я ШАИР

Шаирвал дуст, сенят туш,
Ам Аллагьди бязибуруз
Нагагь гузвай са пай я.
Бязибуруз тIвар паталди,
Маса кеспи тахьай чIавуз,
Кхъиз-чIуриз къарай я.

Ава бязи «шаирар» чяхь,
ТIвар паталди алахъна гьакI,
Ктабарни акъуддай...
Анжах чавай а ктабрай,
Гьич къве цIарни жагъур жезвач
КIелна лезет хкуддай.

Ам ктаб туш, дугъриданни
КIелай касдин рикIиз тихтих
Къез авачтIа, «я шаир».
Ам шиир туш, чи кIелчийри,
Къурла гьиле, гьакI вилерив
Нез авачта, «я шаир».

А шиирар шиирар туш
Нагагь гьакIан буш гафар я,
Мана, метлеб авачир.
Баябурмир гьакI жуван тIвар:
Чап ийиз гуз и «ктабар»
Кепекдикни галачир.

РИКИХЪ ГАЛАЗ ИХТИЛАТ

Вучиз къе икI чIулав ятIа?
Чимел югъ хъиз я рикI вун.
И мукъвара дегишарнай,
ЧIугуна харж за, рикI вун.

Анжах хьи, вун дегиш тахьай,
Ви тIул тIул я, кар гъа кар.
Дуньядани гьакъзамач вун,
Дуньяни ваз хъанва дар.

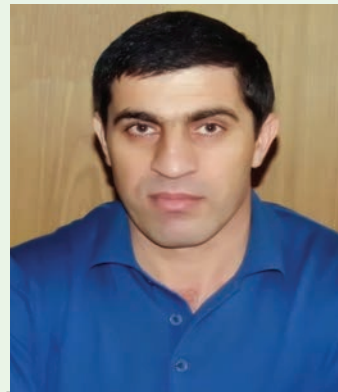
Шаирдин рикI ятIани, вун
Сулейман туш, Эмин туш.
Дунья гуьзел, уьмуьр гуьзел...
Вучиз бес вун секин туш?

ГьакI ятIани акъваз тийиз,
Зун галатна лагъана:
Ватан патал, халкъ паталди,

Вун кузва икI датIана.

Агь, рикIерни акуна аз...
Дерт, хажалат авачир.
Вучзава за а рикIикай,
Лезгид иви галачир?

Вун гьулдан я, хан тийидай,
Сефил ятIан я рикI вун.
Виш намерддин рикIик галаз
Дегишардач за рикI вун.

ХАЛИДИН ЭЛЬДАРОВ

КIАНИВАЛ

Килигайла гуьзгуьдиз гьар сеферда,
Зун жуь-жуьвал нарази яз амуькда.
БатIулардай за гуьзгуь са тегьерда,
Ахпа живви рикI чкадал ацукъдай.

Къе «ягъалмиш» хъанва гуьзгуь, я туш-зун:
Къе гуьзгуьди къалурна аз кIани буй.
Вун акурла иер хъанва, я руш, зун.
КIанивили гуьрчегарда кIанибур.

ЯР

Ашкъи – улам гьатнава –
Вавай я.
Зун – бахтлу чам шадзава –
Вавай я.

РикIе илгъам гьатзава –
Вавай я.
РикIяй дерт-гъам катзава –
Вавай я.
Бирдан улам къатIзавай –
Ва...ваь, яр!

ЗУННИ ЦАВ

Шумуд чIалал зи яшара
Вун захь галаз рахана, цав –
Бес хъана аз ви ишара
ГьакIни айгъам, агакъай зав...

Фад гъавурда акъадай зун
Ракъин-чIалан ва циферин,
Регъятаказ рахадай зун
Вацран чIалав ва йиферив.

Фасагъатдиз гьетерин чIал
Агакъдай зав ажеб нурлу.
Гьатта вацран мичIерин чIал
Алахъдай зал мичIи-гурлуз.

Таржумачи герекдачир
Зав хьуйтIуьз жив рахадайла,
ТIурфанрини гьелекдачир
Бейхабардиз акъатай лап.

Хважамжамдин ранглу рахун
(Жанглу кисун, дуьз лагъайтIа)
Япуз ван хьун, гьиссун, акун
Тушни са бахт, чиз рахайтIа...

...Мад зун дагъди алгъурнава;
Сагъ гад къена за гуьнейра
Векьер яна гъазурнава –
Чехи девлет чи дерейра.

За къе абур кIватI хьийидай...
Амма бирдан вун захь галаз
«Марф» чIалалди, кIвахь ийидай,
ГатIуннава шехъиз-рахаз.

Маса вахт ва чка тиртIа,
Вахь галаз, марф, зун рахадай.
Исятдани ... яргъа тиртIа,
Ви гъавурда зун акъадай.

Са хуьр туш ам, валлагь зи рикI, зи чан я,
Лугьун за кьез, зи хуьруьн тIвар Кчан я.

Вине СтIур, адлай вине гъуцар чил,
Агъуз Тигъир, винел ала цифед гъуьл,
Кефер патай Тигъиржалри гузва гьил,
Вилик Кузун, Лацар лугъур макан я,
И хуьрерин юкъваллай хуьр Кчан я.

Инин вацIар Къулан вацIун хилер я,
ЦIуру сурар дегь чIаварин гелер я.
Къузад живер рехи хъанвай цIвелер я,
«Куьшуьд», «Казад», «Гъажид» пелер лишан я,
Дагъдин хурал алай и хуьр Кчан я.

Дегъне кIамар, къакъан пелер гар галай,
Къуд пад цуьквер, гьар са тавдин зар галай,
Лирлиярни диге галай, яр галай,
Валлагь дустар, и хуьр зи дин, иман я,
И гуьлуьшан чка гъа чи Кчан я.

ЗИ ХУЬРУЬН ТIВАР КЧАН Я

Вил вегейла элкьвез-элкьвез яйлахар,
Земземдилай хъсан къайи булахар,
Квар къуьневаз авуна лап дамахар,
Рушар - гъизвай ятар чандиз дарман я,
Икъван иер таватрин хуьр Кчан я.

И чилерин гьар са куьлуь къванциз кьий,
Инай къевезвай гьар са верци ванциз кьий,
Къацу чуьлдин векъиз, мулдиз, гъванциз¹ кьий,
Гьина хьайтIан рекъиз жуван ватан я,
Женнет чилик галай чка Кчан я.

И чилера мехъерар хуьй, мелер хуьй,
А мехъеррик тIарам лезги къуьлер хуьй,
Зегъмет чIугдай, гапур къадай гьилер хуьй,
И цIарарни туькIуьрай кас Алпан я,
ЦIайалпанрин хуьрни гъа чи Кчан я.

АЛПАН

1 гъванц - дагъдин бубу

Чи бубайри лагъанай

- Хайи чIалан тIеам масад я.
- Чи чIала чи тарихар хвенва.
- ЧIал квадарайдан ял атIуда.
- ЧIал хвейида эл хуьда.
- Рахардавай чIал жеда, эгъуьнирдавай накъв.
- ЧIал такIандаз халкъ кIан жедач.
- ЧIал акъулдин булах я, акъул - чIалан дамах.
- ЧIал халкъдин девлет я.
- ЧIал хвейида ватанни хуьда.
- ЧIал куьтягъ тежедай амарат я.

- ЧIалан къадир авайдаз элдин къадирни жеда.
- ЧIал рикIшин куьлег я.
- Хайи чIал бахтни я, тахтни.
- ЧIал халкъдин виридалайни багъа эменни я.
- Хайи чIалав къведай нямет авач.
- ЧIал акъулдин булах я, акъул - чIалан дамах.
- Чил хуьх, чIал хуьх, тIвар хуьх.
- Дидед чIал виридалайни ширин я.
- Дидед чIал тийижир инсан чIехи

бахтуникай магърум я.

- Дидед чIал эбеди япара авай лайлай я.
- Хайи чIал хуьн къегъалвал я.
- Жуван чIал усалармир.
- ЧIал тийижирдаз дидени чир жеч.
- Хайи чIал инсандин къуват я.
- ЧIал хвейида элни хуьда.
- Жуван чIалак рехне кутамир.
- ЧIал рахайла иер я.
- Хайи чIалав къведай нямет авач.
- Хайи чIал инсандин къуват я.

“САМУР ДИН” МЕКТЕБ

СЕЙЛИБУРУН КЪИЛИВ

Чи твар-ван авай, умуур гьална куьзуь хьанвай инсанрин къилив фин, абурукай хабар къун, ихтилатарна рикI аладарун «Самур» газетдин редакциядин коллектив паталди адетдиз элкьвенва. Ингье и йикъара чун сейли художник, хайи халкъдални хайи чIалал гзаф рикI алай Магъмуд Челебован къилив фена. Хырдаланда яшамиш жезвай Магъмуд муаллимдизни адан умуурдин юлдаш Сара ханумдиз чун акурла акъван хвеша хьана хьи... Чина нур, вилера гьамлу хьвер авай Магъмуд муаллим къегьал женгчиди хьиз умуурдин яцIарай акъатнавай арифдардиз ухшар хьанвай. Адан акьуллу ихтилатрихь

яб акална чна, умуурдин рехь рикел хкана. Ахпа камалэгьлидив савкъват яз «Самур» газетдин эхиримжи тилитар, гьакIни «Лезги чIаланни азербайжан чIалан гафарган» вугана. Чехи тир къимет гана ада чна и рекье чIугвазвай зегьметдиз.

Гзаф эсерна чаз и гуьруьшди. Эхь, умуурдихь жегьилвал хьиз, къуьзуьвални ава... Ингье Магъмуд муаллим хьтин инсанар ихьтин береда къил рехи дагълар хьиз аквада. МасакIа хьунни мумкин туш. Вучиз лагьайтIа жегьил чIавуз ихьтин инсанри чпин умуур хайи халкъ патал, адан тIвар, чIал, меденият хуьн патал серфда.

ТIвар-ван авай художник Челебов Магъмуд Жамидин хва 1935-йисуз КцIар райондин ГуьндуьзкIеле хуьре дидедиз хьана. Хуьруьн мектеб, гуьгьунлай Бакудин 3-нумрадин училище акъалтIарай, Бакудин нафтIадин мяденра кIвалахиз эгечIай Магъмуд Челебов 1956-йисуз Бакудин А.Азимзадедин тIварунихь галай художественный училищедик экечIна.

1965-йисуз М.Челебов Азербайжандин М.А.Алиеван тIварунихь галай Харусенятдин Институтдиз гьахьна. 1981-йисалай СССР-дин Художникрин

Союздик квай М.Челебова чи республикадин, Советрин Союздин, къецепатан уьлквейрин цIудралди выставкайра иштиракна.

Лезгийрин сейли шаир СтIал Сулейманан, машгьур къагьриман Гьажи Давудан, 121 йис яшамиш хьайи халичадин устIар Зибейда Шейдаевадин портретар художникдин къиметлу эсерар я. Магъмуд Челебов лезги халичайринни сумагрин чешнеяр дериндай чидай ва гьа чешнейрик вичин пай кутунвай художникни я. «Жами Нур», «Инжи», «Гатфар», «Дуьнья», «Лезгинка» хьтин сумагри ва халичайри Азербайжандин

Азербайжанда лезги чIалал чап хьайи цIудралди ктабриз шикилар чIугуна.

М.Челебова шиирар ва прозадин эсерарни кхьизва. 2001-йисуз Бакуда адан азербайжан чIалал лезги эпосдин къагьриман Шарвилдиз талукъарнавай «Шарвили» дастан-поэма чапдай акъатна.

Магъмуд муаллимдин кIвалаяй акъатдайла чун кеврек хьанвай. Рехьди Адан шикил вилерикай карагиз фикирзавай чна: «Гьикъван хвеша хьанатIа адаз. Ихьтин ксарал къил чIугун суваб я...»

«САМУР»

Хьана-хьанач са лацу клек. ЦIакулар хьиз, бубухни, чурунни лацу тир адан. КIекре гьар юкьуз экуьн яралай жугьунал акъахна «уьуьу» ийиз гьарайдай. Адаз вичи гьарай тавуртIа, югь ахьа тежедай хьиз жедай. Гьавилияй ара датIана вичелай рази яз къекъедей. Вири ахварай авудайдалай къулухь клекрен пеше ака-тайдахь галаз гьуьжетун, абурухь синихар кутун, алаз-алачиз къал акьудун тир.

КIвалин иесиди гьаятдин юкьвал мухан тварар вегьейла, верчери сад-садаз тIуш гуз басрух гайила клекре вичел тIимил гьалтиз кичIела гьарайдай.

- Акъваза кван, я хук хкатай бур! Квез гьвечIи-чIехи чидачни?

КIуф гана, верчер гьарма санихь чукурна, вичи тухдалди тIуьрдалай къулухь къакъандал акъахдай. Амай тварар патал къалдавай верчериз акьулар гудай ада:

- Куьн вучиз кикIизва, я кашатIар? Нефсиниз тербет гуз жезвачни? Дуьньядин эхир яни?

КицIи куьчедай физвай садаз амп авурла, кIекревай акъвазиз жедачир:

- Вуна вучиз ампава? И кIвале ван тек са завай хкажиз жезвайди я!

КицIин туьтуьна зунжур хьаначирта, ада хкадарна клекрен гардан къилихьай галуудай, ингье клекрен бахтунай кицIивай вичин кумадивай вад кам яргъаз физ жезвачир. Им чизвайвиляй клекре адак генани хьел кутадай:

- Ваз ампдай ихтияр авач. Ви югь за гьарайзава лугьуз ахьа жезвайди я!

Кали «муууу» авурла клекре ван

хкаждай:

- Алаз-алачиз ван твамир, тахьайтIани гьаятдин са пай вуна къунва. Агата, амайбурузни чка хьурай, - лугьуз адаз югь гудачир. Кализ гагь-гагь клек вичин

кIвачерик кутуна тIуш гуз клан жедай, ингье къил къадачир адахь галаз.

Ахпа нубат хипел къедей. Садавни кар гвачир и гьайвандизни югь гудачир

лахна шулу яз гьенел хтай балкландихьни хукIурдай клекре:

- Гьаа, хтана чи играми дуст! Гила чамарар ийиз, чи михь гьен гьикI рикадай акьуддатIа аку. Чуьллера, суvara авур чамарар бес хьаначни ваз?

Гагь-гагь клек патав агатайла балкландиз ам кIурув яна агажариз клан жедай, им чиз, клек гьасятда арадай акъатдай.

Клекрекай чан туьтуьниз кIватI хьайи гьайванри кьарилай са къуз адаз тарс гун къетIна. Ахвариз фейила ам къуна, кIуфал зунжурдин са гьалкъа гьалдна, чувалда туна:

- Акван гила, вуна гьарай тавуртIа югь ахьа женни, жечни, - лагьана абуру.

Югь ахьа жез мукьва клекрен туьтуьник квал акатна, адаз вердиш къунвайвал «уьуьу» ийиз гьарайиз клан хьана. Ингье гьалкъади адан кIуф акI чуькьвенвай хьи, вучайтIани сив ахьайиз жезвачир. Гьикъван гуж гайитIани, ван акъатзавачир клекрен. Гьайванрин лагьайтIа, вил ракъинал алай. Ам клекрен куьмек галачиз цавуз хкаж хьайила хвешила гьарайна абуру:

- Гила мад клекрен мез куьруь жеда. Ша акьудин ам чувалдай.

Чувалдин сив ахьайла гьайванар къах хьана. Гуж гунихьди тади фейи клекрен бубухни чур уру, цIакулар лагьайтIа, гьарма са ранг хьанвай. Цавай чиниз хьуьрезвай рагь акур клек вич галачизни югь ахьа жезвайдан гьавурда акьуна. Адан пер хана. Гьа югь, къенин югь, клекрен садавни кIвалах хьанач.

АЗИЗРИН Севда

ЧЕШНЕ КЪАЧУ!

Вич КцIар райондин ЭчIехуьрйяй тир, хизандихь галаз санал Бакуда яшамиш жезвай, гьуьлерал офицервиле кIвалахзавай Адигуьзел Жаферов пуд веледдин буба я. Адан гьвечIи хва Эльнур бубадихь галаз дидед чIалал акъван верцидиз рахазвай хьи...

И хизандин къетIенвал лезги чIал вилин нине хьиз хуьн я. Им виридаз чешне тир кар я.

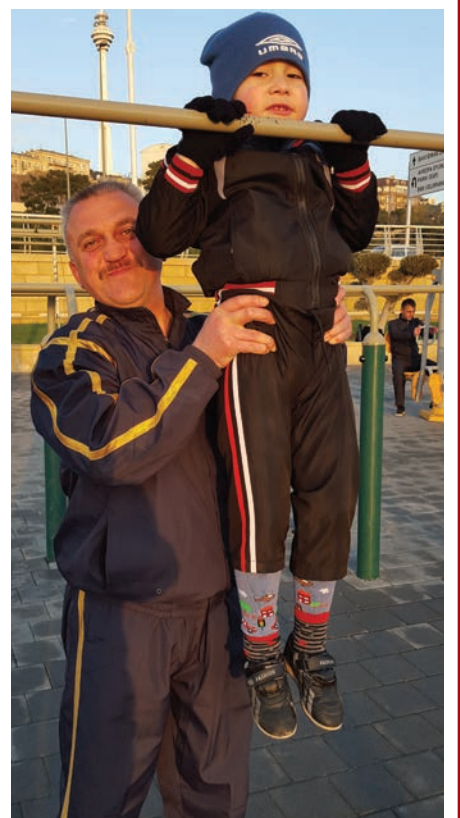
КIЕКРЕЗ ГАЙИ ТАРС

клекре:

- Са ван акьуда тIун, я хьб! Ваз чизвайди гьа сас регьвен я хьи! Садни хьи, вучда къван вуна ван акьудна? ГьикIайтIани ви эхир къил шишинал кабаб хьун я. - ИкI лугьуз кайи хамарал къел алахдай ада хипрен.

Нянихь иесидихь галаз санал кIва-

АНСАМБЛЮ «СУВАР» 20 ЛЕТ

КОНЦЕРТ

посвящённый 20-летию юбилею
Лезгинского Ансамбля Песни и Танца

«СУВАР»

состоится во Дворце Республики
имени Гейдара Алиева

16 мая в 19:00

Справки по тел: 050 227 07 07

ГАФАЛАГ

Авчавучар	- кьацу ширин чуй хверар
Атларар	- часпар
Гьармула	- живе
Гьванц	- дагьдин бубу
Дулдул	- махара авай лув гу дай балкIан
КваркIацI	- вацIун кьван
Кьерех	- дана
КьунцI	- чIехи кьапар кIвагIдай чка
Лелев	- чакьал
ЛучI	- гьвечи дана
ШикI	- кьуьл хуьдай кьаб
РекьуьчI	- гьвечи нажах
Семер	- хуьтуьл пурар
Сингил	- штукатурка
Терехуьл	- ири сарар авай йиге
Тимбил	- тум атIанвай кицI
ТирлинкI	- цIийиз ханвай тай
Фырыфыл	- мере
Харар	- нахутIар
Чангал	- кьамухь феи кр чар алай кьун
Чатар	- кIарасдин цIуьнуьд хел
Шазда	- тIалабун
Шанат	- хьчарин са жуьре
ШиблитI	- фундамент
Шиткар	- акьалтIай кьелечI
ШтIуьнтIа	- ширин меже квай хьач

ЗА ВИ СУРАЛ ЦУЬКВЕР ГЪИДА...

Идрис ва Роза Шейдаевар КIцIариз муаллимрин хизан хьиз сейли тир. Касди математикадин, дишегьлиди урус чIалан тарсар гузвай. Кьведни савадлу муаллимар я, лугьудай вирибуру. И кьведан сад-садал рикI хьун парабуруз чешне тир. Са гафуналди, халисан

аристократар тир абуру дуньядин мал-деветта вил авачиз, ктабрал рикI алаз, кьенивилерихь ялиз уьмуьр гьалзавай. Чпин пуд велед - Айдын, Рауф ва Ирадени гьа икI чIехи авуна динжарнавай дидедини бубади.

Яшар фена, уьмуьрди рагьданихь ялдайла инсандиз вичин уьмуьрдин юлдаш кьван садни кIан жедач. «Аялар чеб-чпиз бахтлу хьурай, инсандиз амукьзавайди вичин кьвалал алайди я», - лугьуда вирида.

РикI алай инсан квадарун вуч карятIа Идрис муаллим гила гьавурда акьунва. Вичин 50 йисан уьмуьрдин юлдаш Роза муаллим гьахь дуньядиз рекье тур адан рикIиз саклани кьарай кьезвач..

1939-йисуз КIцIара дидедиз хьайи Роза Гуьлагьмедан рушахь кьве пеше авай. КIцIарин банкуна, гуьгьунлай РОНО-да кьилин бухгалтервиле кIвалахай ам 1987-йисуз АПИ-дин урус чIаланни эдебиятдин факультет акьал-

тIарна муаллимвилев эгечIнай. Пенсиядиз экьечIдалди ара датIана КIцIар шегьердин 2-нумрадин урус мектебда муаллимвиле кIвалахнай. Вичихь кьакьан буй, иер суй, кьени кьилихар авай и дишегьли виридаз пара кIандай. «Августдиз чи кьизилдин мехьерар хьана кIанзавай. 50 йис 50 югь хьиз алатна», - лагьана Идрис муаллимди вилел нагьв алаз.

Адан столдал Роза муаллимдин шикил, гьакIни вичи адаз теснифнавай баядар алай:

*Кьакьан дагьлар мад кьакьан хьуй,
Агьа патар аквадайвал.
За ви сурал цуьквер гьида,
Масабуруз таквадайвал.*

*Им гатфарин яргьви кьар я,
Мулдин цуьквер гьиз экьведай!
Им Идрисан дили кьар я,
Роза квахьна, шез экьведай.*

«САМУР»

ОБЩЕСТВЕННЫЙ ПРОЕКТ

ВЕДЁТСЯ ПОДГОТОВКА
К СЪЁМКАМ ФИЛЬМА НА
ЛЕЗГИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Как мы уже сообщали, в целях сохранения родного языка планируется создание двухчасового художественного фильма. Первый сбор добровольцев, желающих принять участие в проекте, состоится 20 мая в 15:00 в редакции газеты «Самур». Это любительская съёмочная группа состоящая из сценариста, режиссёра, видеооператоров, монтажёров, актёров, а также волонтеров, небезразличных к культуре родного народа.

В фильме много ролей и массовых сцен, так что работа найдётся для всех. Приветствуются интересные идеи и предложения. Будем рады всем, кто захочет принять участие в осуществлении проекта. Фильм будет насыщен этнографическими, традиционными, фольклорными элементами, присутствиями менталитету нашего народа. Самое главное достоинство фильма будет заключаться в том, что зрители смогут насладиться всей красотой чистой, грамотной лезгинской речи.

Звоните нам. Не стесняйтесь поведать нам о своих талантах и возможностях. Не упустите уникальную возможность раскрыть свой потенциал. Напоминаем! Ждём вас 20 мая в 15:00.

Оргкомитет

Продается

двухэтажный дом в Кусарах. евроремонт, мебель, постоянная вода, газ, телефон, фруктовый сад (6 соток). Тел 055 530 10 05

ША ЛЕЗГИ ЧАЛАЛА РАХАН

Мел - Субботник

- Экуьн хийрар, имид руш!
- Доброе утро, кузина!

- Экуьн хийрар! Сада дамахарнавай хьиз аквазва аз. Хийр яни?
- Доброе утро! Сдаётся мне, что кое-кто принарядился. К добру ли?

- Вахь жува алуки тийизвай буьшмеяр авани?
- У тебя есть шали, которые ты уже не носишь?

- Ава. Вучзава кьван?
- Есть. А зачем тебе?

- ТIаратIрал гьаллда. Хуьре мел ава. Ваз хабар авачни?
- На знамена прикрепить. В селе «мел». Ты не в курсе?

- Вучтин мел?
- Что за «мел»?

- Фицакьран марфари Гатфар бадедин кIвалин кьав уьцуьрнай. Цийи кьав эцигдайвал я. Ша вазни са тIаратI расин.

- Недавние дожди разрушили кровлю дома бабушки Гатфар. Будем

строить новую. Давай и тебе зная мастерим.

- Кар-чIал амач аз! Адаз хва авайди я. Хтана авурай!
- Делать мне нечего! У нее есть сын. Пусть приедет и сделает!

- Ибур вучтин гафар я, я вах? Адан хва гьурбатда авай чIал чизва эхир ваз. Ам авачирдай я. Ругуд йис я дидедин кьилив хквен тийиз.

- Что это за разговоры, сестра? Ты ведь знаешь, что ее сын на чужбине. Его считай нет. Уже шесть лет не приезжает к матери.

- Са нин ятIани ферсуз хчин чкадал за вучиз кIвалахин?
- Почему я должна работать вместо чьего-то бездарного сына?

- Бес кьуншияр, хуьруьнбур гьихьтин йикьан яракь я?
- А на что тогда соседи, односельчане?

- Вун вач, захь маса ийидай кIвалахар ава.
- Ты ступай, у меня много других дел.

- Зун физва. Вунани куь кIвал эцигдайла хьайи мел рикIелай ракурмир. Гатфар бадеди гьилер кьакьажна хуьруьн жемьатдиз вад юкьуз хьра гьикI фу чранатIа рикIел хкваш.

- Я ухожу. А ты вспомни «мел» во время постройки вашего дома. Вспомни, как бабушка Гатфар пять дней засучив рукава пекла хлеб для жителей целого села, помогавших на стройке.

- Акьваз! Зунни кьезва.
- Постой! Я тоже иду.

- Гена ви кьили ван авурди.
- Хорошо, что ты одумалась.

- Мад вучда кьван? Хуьруьнбур чиниз килигиз хьжеч тахьайтIа.
- Что поделает? Не смогу потом сельчанам в лица смотреть.

- Гьа, мад фин! Чи мехьеррихьни мелердай кьар хьурай!
- Ну все, пошли! Пусть и на наших свадьбах будут «мел».

ТуйкIуьрайди:
АЗИЗРИН Севда

САМУР

Баş редактор
Сəдагəт КƏРИМОВА

Redaksiyamızın ünvanı: AZ 1073
Bakı, Mətbuat prospekti,
"Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi:
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat
və İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınmış.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 1142
Tiraj: 2000
Tel:(012)432-92-17

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunmuşdur